

آموزش زبان فارسی ترکیه

مقدمه

فارسی به اعتبار ریشه، یکی از کهن‌ترین زبان‌های جهان است که تاریخش تا ۷۰۰ سال پیش از میلاد، روشن و در دست است؛ با آثار مکتوبی که از یک‌هزار سال پیش بر جای گذاشته، پای فرهنگ کهن و استوار ایران را به سرزمین‌های همسایه گشوده است.

از میان مهم‌ترین عوامل ایجاد غلقه‌های فرهنگی، می‌توان به زبان اشاره کرد، که وسیله اصلی ارتباط است و در کنار مؤلفه‌هایی چون دین، فولکلور و عرف و عادات، نقش اساسی در تکوین و ترویج همبستگی‌های اجتماعی بازی می‌کند.

ترکان بر حسب موقعیت جغرافیایی، مناسبت‌های تاریخی، همسازیهایی فرهنگی و شرایط و عوامل اجتماعی، روابط پیوسته با ایرانیان داشته‌اند. فارسی در انتقال به سرزمین ترکان با مشکلی چندان روبه‌رو نشد؛ زیرا ترکان در روند مهاجرت به غرب، مدت‌ها در سرزمین ایران مانده و با فارسی تا اندازه‌ای آشنا شده بودند. وقتی تمدن اسلامی از طریق خراسان، ضمن عبور از ماوراءالنهر، بر سرزمین ترکان قدم گذاشت و ترکان از طریق ایرانیان با اسلام آشنا شدند، بر میزان الفت‌ها افزوده شد و دو ملت، که تا آن روز روابط خود را اغلب بر مبنای مادی استوار می‌کردند، متوجه بُعد معنوی قضیه شدند.

ترک‌ها، فارسی را وسیله‌ای برای ایجاد الفت و افزایش همبستگی‌ها دیدند و هرگز نیندیشیدند که این زبان در پی سلطه سیاسی یا تحمیل فرهنگی قدم بردارد.

وقتی سلجوقیان پس از نبرد ملازگرد (۴۶۴ هجری) قدرت را در دست گرفتند، در کنار زبان عربی، که به عنوان زبان علم عزیزش می‌داشتند، فارسی را به عنوان زبان رسمی پذیرفتند. در دوره سلجوقیان،

دکتر علی تمیزال*

اشاره

مقاله حاضر به قلم یکی از دانش‌آموختگان و استادان زبان و ادبیات فارسی در ترکیه است. نویسنده به بررسی وضعیت تدریس زبان فارسی در ترکیه پرداخته است. چنان که خوانندگان محترم ملاحظه می‌کنند، شیوه نوشتار مقاله اندکی غیرمعمول است. کتاب ماه ادبیات در شیوه نوشتار یک ترک‌زبان که به فارسی مقاله‌ای نوشته است، تغییری اساسی نداده است.

وضعیت کلی گروه‌های زبان و ادبیات فارسی در دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول، دانشکده زبان و تاریخ - جغرافیای دانشگاه آنکارا، دانشکده علوم و ادبیات دانشگاه آتاترک در ارزروم، دانشکده ادبیات دانشگاه سلجوق در قونیه و دانشکده ادبیات دانشگاه کیریک‌قلعه بررسی شده و در انتها پیشنهادهایی برای بهبود وضعیت این رشته ارائه شده است.

فارسی علاوه بر اینکه زبان رسمی محاوره و مکاتبه بوده، اغلب ملت، از مردم عادی تا وزیران و سلاطین، که بیشتر ترک‌زبان بوده‌اند، با فارسی الفت داشتند و با تفنّن در فارسی، استادی و برتری خود را به اهل فضل نشان می‌دادند.

ترکان از راه‌های مختلف به زبان و ادبیات فارسی خدمت کرده‌اند. توجه و عنایت سلاطین ترک سبب شد که فارسی قدر دید و در صدر نشست. ابتدا دربار سلاطین سلجوقی، که بعضی از آنان، چون ملک‌شاه و سلطان طغرل، شعر به فارسی می‌ساختند، محفل پارسی‌گویان شد. در دوره خوارزمشاهیان نیز فارسی زبان دربار شد و تعدادی از سلاطین خوارزمشاهی، چون آتسز، تکش و دو فرزندش، علاء‌الدین و تاج‌الدین، به سرودن شعر مشغول می‌شدند. هرچند غائله مغول فترتی پیش آورد، با برپایی امپراتوری عثمانی، که مقدّر بود ۶۰۰ سال بر سرزمین ترکان حکم براند، فارسی دوباره رواج یافت.

اغلب سلاطین عثمانی همان‌گونه که فرزندان خود را به فراگیری فارسی تشویق می‌کردند، از اعزاز فارسی‌نویسان دریغ نمی‌ورزیدند. بعضی از آنان، چون سلطان محمد فاتح، سلطان بایزید، سلطان سلیم، و سلطان سلیمان، شعر دوست و شاعر بودند و در میدان شاعری اسب می‌تاختند؛ ثانیاً، توجه و علاقه سخنوران ترک به فارسی، بر رونق این زبان در میان ترکان افزود. این پاسداران ترک از راه‌های مختلف به ترویج فارسی دست می‌زدند؛ بعضی، چون فضولی، سخنور نامی ترک، به ترتیب دیوان فارسی دست می‌یافتند؛ بعضی دیگر ترجمه‌آهنگ آثار فارسی را ترجیح می‌دادند؛ عده‌ای، چون سروری، سودی، لامعی و شمعی، در وادی شرح‌نویسی قدم می‌گذاشتند؛ بالاخره عده‌ای، چون شعوری، شاهدی و حلیمی، به تدوین فرهنگ‌های دوزبانه می‌پرداختند.

هدف و اهمیت تأسیس رشته‌های زبان و ادبیات فارسی در ترکیه

ترک‌ها از زمان‌های بسیار دور تاریخ، با همسایه‌شان، ایران، آشنا شده و زبان فارسی را در مدّت زمان بسیار کم آموخته و در انتشار این زبان مؤثر بوده‌اند. ترک‌ها در رابطه با زبان فارسی، چند اثر ادبی به زبان فارسی به جهان عرضه کرده‌اند. این زبان، که در دوره سلجوقیان به عنوان زبان رسمی مورد قبول واقع شده بود، در دوره عثمانیان به عنوان زبان ادب مورد توجه قرار گرفت و شاعران و نویسندگان آن دوره و در رأسشان، سلاطین و شاهزادگان عثمانی، به تدوین آثار فارسی در زمینه‌های مختلف رغبت یافتند. در این میان، اشاره باید کرد که هم برخی از منابع مهم تاریخ ترک و هم منابع ادبیات کلاسیک ترک به زبان فارسی نگاشته شده‌اند.

آموزش زبان فارسی، که اهمیتش را در دوره جمهوریّت نیز از دست نداده بود، در گروه‌های زبان و ادبیات فارسی دانشگاه‌های معتبر ترکیه ادامه یافت. از میان اهداف گروه‌های زبان و ادبیات فارسی در ترکیه، علاوه بر آموزش زبان فارسی، می‌توان به انجام تحقیق در خصوص

ادبیات کلاسیک و معاصر فارسی، بررسی و گردآوری اطلاعات مربوط به تاریخ و فرهنگ ترک که در منابع فارسی جای گرفته‌اند، اشاره کرد.

تاریخچه رشته‌های زبان و ادبیات فارسی در ترکیه

روابط ایرانیان و ترکان سابقه‌ای بسیار دیرینه دارد. بدین سبب، زبان فارسی همیشه اهمیت خود را در میان ترکان حفظ کرده است.

در دوره عثمانی، به علت روابط نزدیک فرهنگی عثمانی‌ها و ایرانی‌ها، در مؤسسات آموزشی عثمانی‌ها زبان عربی و در کنارش، زبان فارسی جایگاه بسیار مهمی داشته است. این موقعیت در قرن بیستم هم ادامه داشته و در دوران جمهوریّت، بسا متخصص پروراندند که واقعاً زبان فارسی، مخصوصاً زبان نوشتاری آن، را بسیار خوب می‌دانستند. این توجه ویژه به زبان و ادبیات فارسی، باعث شد که دانشگاه‌ها با توانایی‌های خودشان کلاس‌های رشته زبان و ادبیات فارسی را در این زمینه در سطح دانشگاهی، آموزش و تعلیم دهند.

امروزه، همان‌گونه که زبان انگلیسی اهمیت دارد، در گذشته نیز بین ترک‌ها برای یادگیری زبان فارسی فرهنگ لغاتی از زبان فارسی به زبان ترکی در مقیاس وسیعی استفاده شده است. امروزه قدیمی‌ترین لغتنامه‌ای که وجود دارد، متعلق به قرن ۱۵ و ۱۶ است که در قسمت مهمی از آن، موضوعات دستور زبان فارسی جای دارد.

به سال ۱۸۳۹، بعد از تنظیمات که در ترکیه صورت گرفت، مؤسسات آموزش ترکیه به شیوه اروپایی تأسیس شد. حدود ۹۰ سال طول کشید تا در ادبیات و فرهنگ ترک پیشرفت‌های مهم صورت پذیرد. در این دوره به جای مدارس حوزوی، مؤسسات آموزشی، به مانند مدارس ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان، مدارس عالیّه و دانشگاه‌ها، تأسیس شد. امروزه در برنامه کلّ این مدارس که در دست ماست، می‌بینیم که در همه آنها درس زبان فارسی جایگاهی دارد.

در تاریخ ۲۹ اکتبر ۱۹۲۳، پس از تأسیس جمهوریّت در ترکیه و پس از اینکه آموزش زبان فارسی از مؤسسات آموزشی متوسطه برداشته شد، در دانشگاه‌هایی که تأسیس شد، به صورت مدرن، در رشته‌های دانشگاهی جای گرفت. در دوره جمهوریّت در ترکیه، می‌بینیم اولین آموزش زبان فارسی به صورت مدرن، زمانی بوده است که جنگ جهانی دوم ادامه داشت. در دوره جنگ جهانی دوم، استادان آلمانی که از فشار نازی به ترکیه پناهنده شده بودند، در دانشگاه‌های استانبول و آنکارا کار کرده و در پیشرفت آموزش و تعلیم زبان فارسی سهم بسزایی داشتند.

امروزه در ترکیه پنج دانشگاه در رشته زبان و ادبیات زبان فارسی در حال آموزش زبان فارسی هستند. به غیر از این، در سه دانشگاه رشته زبان و ادبیات فارسی نیز تأسیس شده است. در دانشکده الهیات و دانشکده‌های دیگر نیز که رشته‌هایی به مانند تاریخ و ادبیات زبان ترکی، فلسفه، کتابداری و تاریخ هنر دارد، درس زبان فارسی تدریس می‌شود.

وضعیت کلی گروه‌های زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های ترکیه

الف. گروه زبان و ادبیات فارسی دانشکده ادبیات دانشگاه استانبول

این دانشگاه از قدیمی‌ترین و بزرگ‌ترین دانشگاه‌های ترکیه است. تدریس زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه استانبول به صورت رسمی از سال ۱۹۳۸ با تلاش هلموت ریتر شروع شد. هلموت ریتر، شرق‌شناس و دانشمند آلمانی، در اثنای جنگ جهانی دوم به ترکیه پناهنده شده بود. در سال ۱۹۳۸ به اتفاق احمد آتش به احداث انستیتو شرق‌شناسی دست زد، که به دانشگاه استانبول وابسته بود. برنامه درس‌های ادبیات عربی و ادبیات فارسی، که بر اساس آیین‌نامه مورخ ۱۵ اوت ۱۹۰۰، در دارالفنون (عنوان سابق دانشکده ادبیات) تنظیم شده بود، از سال ۱۹۳۸ به بعد، در یک کرسی به نام «زبان‌شناسی عربی - فارسی» جمع شد. این کرسی در سال ۱۹۶۳ به دو کرسی جداگانه تقسیم شد و از سال ۱۹۸۱ تا امروز، رشته زبان و ادبیات فارسی با ۲ استاد و ۲ دانشیار و یک مربی، برنامه‌های آموزش خود را در سه دوره لیسانس، فوق لیسانس و دکترا ادامه می‌دهد. این گروه از همان روزها تا کنون، بدون وقفه فعالیتش را ادامه می‌دهد و به تربیت استادان ارزشمند و تعداد زیادی دانشجو توفیق یافته و آثار متعدد ارجمندی در خصوص فرهنگ، ادب و تاریخ به صورت تألیفات اعضای هیئت علمی و رساله‌های پایان تحصیلی در دوره‌های لیسانس و دکترا فراهم کرده است.

برنامه‌های درس دوره لیسانس، فوق لیسانس و دکتری این گروه مانند برنامه‌های درس گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آنکارا می‌باشد. فرهیختگان این گروه عنوان زبان‌شناس در رشته زبان و ادب فارسی کسب می‌کنند.

در حال حاضر وظیفه آموزش در گروه از سوی ۵ تن ایفا می‌گردد، که عبارتند از:

۱. پروفسور دکتر محمد کانار
۲. پروفسور دکتر مصطفی چیچکلر
۳. دانشیار دکتر علی گوزلیوز
۴. دانشیار دکتر محمد آتالای
۵. دکتر گولر نوح اوغلی

ب. گروه زبان و ادبیات فارسی دانشکده زبان و تاریخ - جغرافیای دانشگاه آنکارا

یکی از مهم‌ترین دانشگاه‌ها که زبان و ادبیات فارسی در آنجا تدریس می‌شود، دانشکده زبان و تاریخ - جغرافیای دانشگاه آنکارا می‌باشد. دانشکده زبان و تاریخ - جغرافیای دانشگاه آنکارا به دستور مستقیم آتاتورک در سال ۱۹۳۶ احداث شد و گروه زبان و ادبیات فارسی به صورت یکی از نخستین گروه‌های این دانشکده احداث گردید. این گروه، که از همان روزها تا کنون، بدون وقفه فعالیتش را ادامه می‌دهد،

به تربیت استادان ارزشمند و تعداد زیادی دانشجو توفیق یافته و آثار متعدد ارجمندی در خصوص فرهنگ، ادب و تاریخ به صورت تألیفات اعضای هیئت علمی و رساله‌های پایان تحصیلی در دوره‌های لیسانس و دکترا فراهم کرده است.

گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آنکارا در حال حاضر با ۲ استاد و ۳ دانشیار، برنامه‌های آموزشی خود را در سه دوره لیسانس، فوق لیسانس و دکترا ادامه می‌دهد. دانشجویان دوره لیسانس در دو سال اول با مطالبی چون تاریخ و جغرافیای ایران، زبان‌ها، ادیان و ادبیات‌های ایرانی در دوره پیش از اسلام و در رأس آنها، با دستور زبان فارسی آشنا می‌شوند. در دو سال اخیر، ادبیات ایران در دوره‌های مختلف اسلامی و نیز آثار شاعران و نویسندگان معروف تدریس می‌شود. دانشجویان برای اینکه کمال خود را اثبات کنند، در سال چهارم به تدوین رساله‌ای می‌پردازند. هرکدام از دانشجویان دوره لیسانس مجبور هستند ظرف چهار سال، ۱۲۸ واحد درسی در مورد زبان و ادبیات فارسی بگذرانند. دانشجویان دانشکده‌های الهیات و سایر رشته‌ها، نظیر زبان و ادبیات ترکی، تاریخ، فلسفه و تاریخ هنر، و دانشکده‌های علوم و ادبیات نیز زبان فارسی را به عنوان واحد اختیاری انتخاب می‌کنند.

درس‌های دوره‌های فوق لیسانس و دکترا بیشتر به سوی موارد تخصصی معطوف است. دانشجویان از یک طرف به بررسی آثار شخصیت‌های مهم زبان و ادبیات فارسی روی می‌آورند و از دیگر سو، به تحقیق در خصوص آن عده از نسخه‌های فارسی خطی که مستقیماً با زبان، ادبیات، تاریخ و فرهنگ ترک ارتباط دارند، می‌پردازند.

عناوین دروس دوره لیسانس به شرح ذیل است:

اطلاعات کلی در خصوص زبان فارسی، دیکته فارسی، خواندن فارسی، فرهنگ ایرانی در دوره پیش از اسلام، دستور زبان فارسی، مکالمه فارسی، ترجمه از فارسی به ترکی، فرهنگ ایرانی در دوره پس از اسلام، واژه‌شناسی فارسی، متون معاصر فارسی، بررسی متون فارسی، ادبیات ایران در دوره غزنویان و سلجوقیان و مغول، جمله‌سازی در زبان فارسی، انشاء فارسی، منتخبات داستان‌های فارسی، علوم ادبی فارسی، درک مطلب فارسی، متون تصوف فارسی، داستان در ادبیات معاصر ایران، متون کلاسیک فارسی، رمان در ادبیات معاصر ایران، ادبیات در دوره صفویه، متون تاریخی فارسی، زبان مطبوعات فارسی، مولانا و آثارش، شعر معاصر ایران، سبک خراسانی، شرح مثنوی، سبک عراقی، نثر معاصر ایران و غیره.

عناوین دروس دوره فوق لیسانس به شرح ذیل است:

تمدن فارس در دوره پیش از اسلام، شرح متون فارسی، منتخبات قابوسنامه نثر و شعر فارسی در دوره قاجاریان، منتخبات متون فارسی، داستان‌نویسی معاصر ایران، روش تحقیق زبان و ادبیات فارسی، زبان‌ها و ادبیات‌های فارسی در دوره پیش از اسلام، نثر و شعر فارسی در دوره مشروطیت، ادبیات معاصر فارسی و غیره.

عناوین دروس دورهٔ دکترا به شرح ذیل است:

تاریخ ادبیات ایران، شرح متون فارسی، نثر معاصر فارسی، حرکت مشروطیت، انواع ادبی زبان فارسی، تاریخ ادبیات ایران، شعر معاصر ایران دورهٔ پهلوی، منابع ادبیات فارسی و غیره.

در نتیجه می‌توانیم بگوییم که این گروه هفتاد و دو سال است فعالیت آموزش زبان و ادبیات فارسی را ادامه می‌دهد. اساتید محترم ایرانی، مانند دکتر محمدامین ریاحی، دکتر عیسی سیف، دکتر مهدی درخشان، دکتر اسماعیل بانگی، دکتر یوسف آزمون، هم در زمینهٔ آموزش زبان و ادبیات فارسی خدمت کردند.

در حال حاضر وظیفهٔ آموزش در گروه از سوی پنج تن ایفا می‌گردد، که عبارتند از:

۱. پروفیسور دکتر مرسل اوزترک

۲. پروفیسور دکتر سعدالدین قوجاترک

۳. دانشیار دکتر عبدالسلام بیلگن

۴. دانشیار دکتر حجابی کیرلن گیچ

۵. دانشیار دکتر دریا اوریس

ج. گروه زبان و ادبیات فارسی دانشکدهٔ علوم و ادبیات دانشگاه آتاترک در ارزروم

این دانشگاه یکی از بزرگ‌ترین و قدیمی‌ترین دانشگاه‌های ترکیه است. کرسی زبان و ادبیات فارسی این دانشگاه در سال ۱۹۶۸ با عنوان «رشتهٔ زبان‌ها و ادبیات‌های عربی - فارسی» تأسیس شد. در سال ۱۹۷۴، اولین بار در دورهٔ لیسانس دانشجو قبول کرد. در سال ۱۹۸۲ عنوان رشتهٔ زبان‌ها و ادبیات‌های عربی - فارسی به شکل رشتهٔ زبان‌ها و ادبیات‌های شرقی تبدیل شد. از سال ۱۹۸۲ گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آتاترک با ۳ استاد، ۱ استادیار و ۱ مربی، برنامه‌های آموزش خود را در سه دورهٔ لیسانس، فوق لیسانس و دکترا ادامه می‌دهد. از سال ۱۹۸۲ تا امروز از این گروه زبان و ادبیات فارسی نزدیک به ۵۰۰ دانشجو فارغ‌التحصیل شده است.

برنامه‌های درس دورهٔ لیسانس، فوق لیسانس و دکتری این گروه، مانند برنامه‌های درس گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آنکارا می‌باشد. در حال حاضر وظیفهٔ آموزش در گروه از سوی چهار تن ایفا می‌گردد، که عبارتند از:

۱. پروفیسور دکتر نیمت یلدیرم

۲. پروفیسور دکتر حسن چیفتچی

۳. پروفیسور دکتر ویس دیگرمن چای

۴. کارشناس آسمان گوک حان

د. گروه زبان و ادبیات فارسی دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه سلجوق در قونیه

گروه زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه سلجوق از سال ۱۹۸۹ فعالیت خود را شروع کرد. این گروه در حال حاضر با ۱ دانشیار، ۳ استادیار و ۲

کارشناس، برنامه‌های آموزش خود را در سه دورهٔ لیسانس، فوق لیسانس و دکترا ادامه می‌دهد. عناوین دروس دورهٔ لیسانس به شرح ذیل است:

دستور زبان فارسی، قرائت، املا و ترجمه، ترجمه از ترکی به فارسی و مکالمه، تاریخ ادبیات ایران، متون آسان فارسی، متون تاریخی و کلاسیک فارسی، بررسی متون فارسی، متون مدرن فارسی، متون کلاسیک فارسی و شرح متون، اطلاعات ادبی، ترجمه از ترکی به فارسی، انشاء و رسالهٔ پایان‌نامه تحصیلی و شبیه آن. غیر از این درس‌ها، درس‌های زبان ترکی عثمانی و زبان عربی هم تدریس می‌گردد.

گروه زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه سلجوق از سال ۱۹۹۰ برنامهٔ فوق لیسانس خود را زیر نظر انستیتو علوم اجتماعی فعالیت آغاز کرد. عناوین دروس فوق لیسانس به شرح ذیل است:

اصول تحقیقات علمی، مراحل و انواع شعر فارسی، بررسی متون فارسی، متون معاصر فارسی، متون کلاسیک فارسی، زبان و ادبیات فارسی در دوره سلجوقیان ترکیه، سمینار و رسالهٔ فوق لیسانس.

گروه زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه سلجوق از سال ۱۹۹۴ برنامهٔ دکتری خود را زیر نظر انستیتو علوم اجتماعی آغاز کرد. عناوین دروس دورهٔ دکتری به شرح ذیل است:

متون تصوّفی فارسی، روش‌های ترجمه، نویسندگان و شاعران فارسی در قرن بیستم میلادی، اسلوب و گسترش تاریخی نثر فارسی، سمینار و رسالهٔ دکتری.

می‌دانید که قونیه شهری است که مولانا جلال‌الدین بلخی قسمت اعظم زندگی خود را در آن گذرانده و در آن به کمال رسیده و به تدوین آثار خود پرداخته است. از این لحاظ، این گروه زبان و ادبیات فارسی در کنار فعالیت‌های آموزشی، با همکاری مرکز تحقیقات کاربردی مولانا، که وابسته به دانشگاه سلجوق می‌باشد، به فعالیت‌های علمی، ترتیب نشست‌ها و سایر امور فرهنگی، به‌ویژه در ارتباط با اندیشمند و عارف مشهور نامی، مولانا جلال‌الدین بلخی، دست می‌زند.

از گروه زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه سلجوق از سال ۱۹۹۳ تا سال ۲۰۰۸ نزدیک به ۳۰۰ دانشجوی دورهٔ لیسانس، فوق لیسانس و دکتری فارغ‌التحصیل شده است. در حال حاضر وظیفهٔ آموزش در گروه از سوی ۶ تن ایفا می‌گردد، که عبارتند از:

۱. دانشیار دکتر یوسف اوز

۲. استادیار دکتر نوری شیمشک لر

۳. استادیار دکتر علی تمیزال

۴. استادیار دکتر ابراهیم کونت

۵. کارشناس دکتر سینان تاش دین

۶. کارشناس فاروق آلپ

ه. گروه زبان و ادبیات فارسی دانشکدهٔ ادبیات دانشگاه کیریک‌قلعه

دانشگاه کیریک‌قلعه یکی از دانشگاه‌های مدرن و جدید ترکیه

می‌باشد و در استان کیریک‌قلعه، نزدیک آنکارا است. گروه زبان و ادبیات فارسی دانشکده علوم و ادبیات دانشگاه کیریک‌قلعه در سال ۱۹۹۲ تأسیس شد و از همین سال در زمینه آموزش زبان و ادبیات فارسی برنامه فوق‌لیسانس خود را زیر نظر انستیتو علوم اجتماعی فعالیت آغاز کرد و در حال حاضر با یک استاد و دو استادیار، برنامه‌های آموزش خود را ادامه می‌دهد. این گروه از سال ۲۰۰۸ در دوره لیسانس هم دانشجو قبول می‌کند.

برنامه‌های درس دوره لیسانس و فوق لیسانس این گروه، مانند برنامه‌های درس گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آنکارا و سلجوق می‌باشد. در حال حاضر وظیفه آموزش در گروه از سوی سه تن ایفا می‌گردد، که عبارتند از:

۱. پروفیسور دکتر عدنان قارا اسماعیل اوغلو

۲. دستیار دکتر فخرالدین جوشگون ار

۳. دستیار دکتر محمد حکیم اوغلو

همچنین در دانشگاه‌های حران در استان شانلی اورفه، یوزونجی بیل در استان وان و قاضی عثمان پاشا در استان طوقات، گروه‌های زبان و ادبیات فارسی تأسیس شده است؛ ولی هنوز این گروه‌ها دانشجو قبول نکرده‌اند. در حال حاضر در دانشگاه حران، دستیار دکتر حسن آلماز با عنوان مربی کار می‌کند.

فرهیختگان زبان و ادبیات فارسی، همین‌گونه که می‌توانند در کادر آموزشی دانشگاه‌ها فعالیت کنند، در نهادهایی چون وزارت امور خارجه، وزارت کشور و وزارت فرهنگ و گردشگری نیز استخدام می‌شوند.

بعضی از مشکلاتی که رشته زبان و ادبیات فارسی در دانشگاه‌های ترکیه با آن مواجه هستند و پیشنهادها

از نظر کادر آموزشی، بعضی از اوقات در روزنامه و زبان محاوره احتیاج به کسی است که به این زبان حاکم باشد و احتیاج به کسی است که زبان مادری‌اش فارسی باشد و در آموزش زبان فارسی متخصص باشد. در بین شاخه‌های اصلی آموزشی موجود در ادبیات و زبان فارسی در دانشگاه‌های ترکیه و از نظر مواد درسی، کمبود شراکت تقسیم کاری وجود دارد.

از لحاظ دانشجویان، به عنوان مثال در کلاس‌های اول زبان فارسی و زبان ترکی، می‌بینیم که تلفظ کلمات مشترک، به شکل‌های متفاوت انجام می‌شود. زبان فارسی، به مانند زبان انگلیسی، هنوز به عنوان یک زبان خارجی درک نشده و درک آن به عنوان یک فرهنگ و زبان ادبیات، آموزش زبان فارسی را سخت‌تر می‌کند. به غیر از اینها:

۱. تعداد دانشجویان در کلاس‌ها خیلی زیاد است. تعداد دانشجویان از بیست نفر نباید تجاوز کند.

۲. در رشته‌های زبان و ادبیات فارسی در ترکیه، بیشتر به سیستم کلاسیک آموزش می‌دهند.

۳. وسایل درسی که از آنها استفاده می‌شود، از سالیان قبل مانده و هیچ تغییری نکرده و کتاب‌های درسی که موجود است، از طرف استادان اهل ترکیه، در خود کشور ترکیه نوشته شده است.

۴. از لابراتوارهای زبان و لوازم آموزشی پیشرفته به اندازه کافی استفاده نمی‌شود؛ به صورت نسبی، از وسایل بصری استفاده می‌شود. در خصوص صحبت کردن به زبان فارسی و جمله بندی، دشواری وجود دارد.

نتیجه‌گیری و توصیه‌ها

مطالب گفته شده در بالا در خصوص ترانسکریپسیون مشکلات را به میان می‌گذارد. اساس انتقال به حروف لاتین معمولاً به زبان انگلیسی انجام شده است. وقتی همان نوشته برای ترک‌ها استفاده می‌شود، استفاده‌اش بیگانه می‌شود. به عنوان نتیجه، حتماً باید راهی مشخص گردد.

الف. برای نشان دادن و تعلیم زبان فارسی برای ترک‌زبانان، باید از نوشته ترجمه مخصوصی استفاده شود؛ یعنی صداهایی مثل ث، ذ، ظ، که فارس‌ها حروف جداگانه برای هر کدام دارند، به کار نرود. ولی باید نوشته ترجمه‌ای که استفاده می‌شود، صداهای بلند مورد استفاده را در خود جای دهد. عقیده دارم این خصوصیت کمکی در آموزش زبان فارسی در ترکیه خواهد کرد.

ب. باز هم باید متن‌های فارسی مخصوص به اهل ترکیه آماده گردد که هر حرفی را با هم مقایسه نماید؛ یعنی زمانی که کسی بخواهد به زبان فارسی بنویسد، برای کمک، الفبای علمی نوشته ترجمه لازم است؛ به عنوان مثال، در کتاب گرامر زبان فارسی، نوشته احمد آتش، الفبای نشان داده‌شده در سیستم الفبا را می‌توان استفاده کرد. به غیر از این، دایرةالمعارف اسلامی که اداره ریاست امور دینی ترکیه آن را ادامه می‌دهد، از سیستم ترانسکریپسیون بهره‌مند می‌گردد.

ج. امروزه با توجه به پیشرفت تکنولوژی و امکانات در دروس متن و مکالمه، تهیه دقیق متن‌های صدادار فواید زیادی دارد. در این زمینه، فعالیت‌ها و آمادگی‌های کانون زبان ایران مورد توجه می‌باشد.

د. با تهیه شدن متن‌های مصوت با دقت در سطح خاصی، بعضی از این مشکلات از میان برداشته می‌شود. هر زبانی در کشور خودش خیلی بهتر آموزش داده می‌شود. با این دیدگاه، باید کمبود استادان و دانشجویان را برطرف نمود و آنها را به کشورهایی که زبان فارسی در آن صحبت می‌شود، به مدت مشخصی فرستاد و با فعالیت‌ها و همت بالا می‌تواند این مشکلات رفع شود.

پی‌نوشت

* عضو هیئت علمی دانشگاه سلجوق (ترکیه)، دانشکده علوم و ادبیات، گروه زبان‌ها و ادبیات‌های شرقی، رشته زبان و ادبیات فارسی.